

Popularnonaukowe streszczenie projektu

Celem mojego projektu jest zbadanie procesu instytucjonalizacji getta ławkowego w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie w dwudziestoleciu międzywojennym. 26 listopada 1937 roku, rektor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, ks. prof. Aleksander Wójcicki, wprowadza zarządzenie w sprawie „porządku zajmowania miejsc w salach wykładowych” zwyczajowo zwane gettem ławkowym. W konsekwencji, odgórnie zostają wyznaczone oddzielne miejsca dla żydowskich studentów i studentek Uniwersytetu. Wprowadzenie owego zarządzenia poprzedzone jest długim procesem „negocjacji” między Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, władzami uniwersyteckimi, kołami akademickimi, korporacjami studenckimi oraz studentami i studentkami niezrzeszonymi.

Polem badań jest więc dla mnie zmieniająca się w czasie polityka Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie dotycząca zarówno udziału studentów i studentek żydowskich w kołach naukowych, życiu akademickim, swobodnego zajmowania miejsc w salach wykładowych, jak i możliwości studiowania w ogóle. W ramach projektu, mam zamiar prześledzić zmiany związane z wprowadzaniem odpowiednich zarządzeń, ale też debaty wokół nich, odbywające się zarówno na poziomie uniwersyteckim, jak i ministerialnym.

Wprowadzenie getta ławkowego w Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie poprzedzone było erupcją przemocy wobec żydowskich studentów i studentek i poskutkowało rekordową wprost liczbą kilkuset rozpraw dyscyplinarnych mających związek z zaburzaniem porządku na uczelni. Dodatkowo, jeszcze przed wprowadzeniem getta ławkowego, niemalże każdego roku uniwersytet z powodu eskalacji przemocy był zamykany na co najmniej kilka tygodni. Zajmę się więc analizą poszczególnych rozpraw dyscyplinarnych dotyczących szeroko rozumianych wystąpień przeciwko porządkowi w uczelni, oraz ulokowanie ich w szerszej perspektywie historycznej (wydarzeń zarówno krajowych, jak i międzynarodowych), co moim zdaniem pozwoli zrekonstruować sam proces wypracowywania zarządzenia rektorskiego o „porządku zajmowania miejsc w salach wykładowych”. Uważam, że analiza protokołów ówczesnie prowadzonych rozpraw dyscyplinarnych ujawni też napięcia między poszczególnymi aktorami, oraz w szerszej perspektywie pozwoli udzielić odpowiedzi na pytanie: jakie czynniki doprowadziły do wprowadzenia rozporządzenia o „porządku zajmowania miejsc”? Równie istotną kwestią będzie dla mnie prześledzenie zmieniających się statutów kół akademickich. Największe zmiany w statutach były ściśle związane z sytuacją polityczną w kraju i za granicą.

Podjęcie przeze mnie problemu związanego z procesem instytucjonalizacji getta ławkowego w tejże uczelni pozwoli ulokować konkretne wydarzenia w szerszym kontekście zarówno historycznym, jak i działań podejmowanych w innych uniwersytetach II Rzeczypospolitej. Proces instytucjonalizacji zamierzam analizować głównie w oparciu o dokumenty urzędowe, korespondencję, ale też prasę dwudziestolecia. Interesować mnie będą nie tylko wprowadzane zmiany, ale też sam język używany zarówno przez decydentów, jak i innych aktorów, służący do opisu rzeczywistości wokół.

Do swojej analizy – choć nie tak kompleksowo jak w przypadku Wilna – pragnę włączyć analizę podobnych praktyk w innych uniwersytetach z uwagi na to, że środowiska uniwersyteckie utrzymywały ze sobą kontakt, wymieniały się doświadczeniami i względem żydowskich studentów i studentek niejednokrotnie działały w porozumieniu. W tym miejscu ograniczę się jedynie do dokumentów oficjalnych, pism urzędowych oraz korespondencji służbowej z uwagi na to, że pozostałe miasta uniwersyteckie stanowią jedynie kontekst i tło do wydarzeń mających miejsce w Wilnie.

Rozległość, długotrwałość i zróżnicowanie form przemocy, a wreszcie jej instytucjonalizacja, skłaniają do pytania, na ile było to zjawisko wyizolowane, a na ile reprezentatywne dla procesów zachodzących w kulturze i społeczeństwie II Rzeczypospolitej.